

BAKONYI ISTVÁN

Üzleti orosz: nyelv – kultúra – szakma

A 2002-es év sajtómegnyilatkozásai egyértelműen és meggyőzően hangsúlyozzák: Oroszország négy év alatt négy évtizednyit változott: Moszkva a Nyugat felé fordult. Erről tanúskodnak az orosz elnök külföldi tárgyalásai, hisz Moszkva önállóan, a Nyugattól elzárkózva aligha állíthatja talpra gazdaságát. Rendkívül fontos az orosz-amerikai viszony rendezése, de ez nem elegendő ahhoz, hogy Európa befogadja Oroszországot. A változások átlátható orosz gazdaságot, stabilan működő demokratikus intézményeket és valóban szabad sajtót igényelnek.

Elengedhetetlen, hogy az eddiginél sokkal hatékonyabban lépjenek fel a korrupció ellen, szorítsák vissza a mindent átható bürokráciát, válasszák szét az üzleti és az állami szférát. Oroszországnak nyugati típusú demokráciává kell válnia (Szalai 2002, p. 9).

Jelenleg Földünk lakói közül majd félmilliárd az oroszul tudók száma (288 millióan anyanyelvi szinten ismerik a nyelvet). Az orosz nyelv nemzetközi, illetve világnyelv-ként élvezett tekintélye, presztízse nemcsak a közelmúltban, hanem az elmúlt másfél évszázad során is állandó szoros összefüggésben állt a cári Oroszország, a Szovjetunió, az Orosz Föderáció politikai, gazdasági helyzetével, a világban elfoglalt szerepével. Ma már oroszországi nyelvpolitikusok is beismerik, hogy az orosz nyelv tanulása iránti Európa-szerte hanyatló érdeklődés fő oka az egykori nagyhatalom népszerűségének csökkenése, valamint a politikai, gazdasági, katonai kudarcok sorozata.

A helyzet javítására a külpolitikai, gazdasági és kulturális változások mellett elnöki és kormány szinten bizottságok alakultak Moszkvában az orosz nyelv védelme, tisztaságának megőrzése, valamint ideológiáktól mentes terjesztése érdekében. Ez vonatkozik a jelenlegi Orosz Föderációban élő nemzetiségekre, a szovjet utódállamok nyelvhasználatára, s a „távoli külföldön”, azaz a világ öt kontinensén orosz nyelvet tanulók és oktatók több milliós taborára. E célból 2001–2002-ben több magas szintű tanácskozást, kerekasztal-beszélgetést, konferenciát tartottak többek között Washingtonban, Berlinben, Párizsban.

Az alkalmazott nyelvészet, a nyelvpolitika hazai képviselői évek óta hangsúlyozzák, hogy hazánkban geopolitikai és kereskedelmi üzleti szempontból is fontos helyet kell kapnia a szláv nyelveknek, elsősorban a politikai előítéletektől megtisztult orosz nyelvnek, mely fontos kommunikációs eszköz mind Oroszországgal, mind az utódállamokkal fenntartandó kapcsolatokban (Szépe 1997, Bańcerowski 2000).

Hasonló elképzelések már a XX. század első évtizedeiben is megfogalmazódtak, amikor a Keleti Kereskedelmi Akadémián, később pedig az egyetemi közgazdasági fakultásokon tanították az orosz nyelvet. Az Oroszországot jól ismerő, a közgazdasági

fakultáson a két háború között tanító Nagy Iván Edgár tankönyvszerző szavai nyolc évtized távlatából is aktuálisnak tűnnek:

„[...] előrelátható, hogy a pusztulás romjain egy új Oroszország fog keletkezni, melynek számtalan szakemberre, kereskedőre, iparosra stb.-re lesz szüksége, hogy rendbe hozza és újjászervezze tönkretett gazdasági életét [...] Mindenkire nézve, ki Oroszországgal bármely gazdasági kapcsolatba kíván jönni, nem sejtett lehetőségek tárulnak fel ez országban. Ezeknek a lehetőségeknek a kiaknázása azonban csak akkor lehetséges, ha az illető az orosz nyelvet elsajátítja” (Nagy 1923, p. 4).

A negyvenes évek végétől kezdődő, négy évtizeden át tartó kötelező orosznyelv-oktatás szinte évtizedenként igényelte a megújulást. Az 1970-es években egyre többen hangoztatták a beszédközpontú orosznyelv-oktatás gyakorlati megvalósítását. A kommunikatív nyelvoktatási irányzatok térhódításával a 70-es évek közepétől már miniszteri rendelet írta elő, hogy az általános és szakmai nyelvórák a kötelező tantárgyak rangjára emelkedjenek. Érdekes, hogy a XXI. század elején is hasonló szándék vezeti a felsőoktatásban dolgozó nyelvtanárokat, hisz közös óhaj, hogy mind az általános, mind a szakmai kommunikációs nyelvórák kreditpontot érjenek.

Az 1980-as években a közgazdász egyetemi és főiskolai hallgatók számára készített tananyag alapvető célkitűzései oktatási szakaszonként a következők voltak:

1. rendszerezni az elsőéves hallgatók lexikai és nyelvtani ismereteit;
2. bővíteni a tankönyvek és sajtóanyagok útján a hallgatók célnyelvi ismereteit a célország politikai, gazdasági arculatáról, kulturális hagyományairól;
3. megismertetni a felsőéves hallgatókkal a tananyagok és a média útján a gazdasági szaknyelv általános terminológiáját;
4. elsajátíttatni a szóbeli és írásbeli szakmai kommunikáció releváns elemeit, azaz alkalmassá tenni a végzős közgazdászhallgatókat szakmai tárgyalások lefolytatására.

Ezek a célkitűzések a századvég utolsó két évtizedében alapvetően nem változtak.

A 90-es években a közgazdászok képzésében az orosz nyelv természetesen már jóval szerényebb helyet foglalt el. Kivételt képez néhány főiskola (Budapesti Gazdasági Főiskola és Szolnoki Főiskola), illetve egyetem (pl. a Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem), ahol még napjainkban is több csoportban különböző szinteken tanulják az orosz üzleti nyelvet. A megváltozott piaci körülményeknek megfelelően a 90-es évek második felében több hazai és külföldi, az üzleti orosz nyelvet bemutató tankönyv, jegyzet, szótár jelent meg. Feltétlenül említésre érdemesek a Külkereskedelmi Főiskola tananyagai (pl. Sziklai 1997, 1999, Trombitás 1994), valamint a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem tankönyvei (Fodor 1997) és a Szolnoki Főiskola kiadványai (Tenkei 1998). Ezek a tananyagok már egyre részletesebben foglalkoztak a külkereskedelmi levelezés mellett az üzleti tárgyalások, az üzleti etikett kérdéseivel, melyek feltétlenül szükségesek a sikeres üzleti kommunikáció megvalósításához.

A hazai tudományegyetemeken, tanárképző főiskolákon növekedett a gyakorlati nyelvképzés szerepe, az üzleti orosz nyelv, s a hozzá kapcsolódó gazdasági jellegű tárgyak súlya.

A piaczgazdaság természetes velejárói nemcsak a volt szocialista országokban, hanem Európa-szerte hódítottak. Ennek megfelelően készültek a 90-es évek hazai és külföldi tananyagai (Bokor 1997, Mihalik 1992, Klobukova 1997, Makosa-Bogdán 1998, Seyr 1998, 2000, Strelkova 2000 stb.).

A tankönyvekben a hang- és képanyaggal is ellátott tananyagokban az olvasmányokat megelőzik, illetve követik a kommunikatív gyakorlatrendszer, kreatív feladatok, melyek egyre reálisabban tükrözik az orosz gazdaság szociális és nyelvi változásait. A szerzők gyakorlati példákkal illusztrálják a bankrendszer, a privatizáció alakulását, a vállalatok, cégek és a vállalkozók tevékenységét. Egyre több tankönyvszerző törekszik arra, hogy összehasonlítsa az oroszországi helyzetet és a nyelvtanuló országának gazdasági változásait. A kereskedelmi levelek és üzleti dokumentumok mellett egyre nagyobb teret kap a szóbeli üzleti kommunikáció, a tárgyalások előkészítése, valamint az üzleti etikett sajátos vonásai, az interkulturális kommunikáció elemei.

A vállalati kommunikációval foglalkozó tanulmányok egyre erőteljesebben hangsúlyozzák az *etikett* szerepét, mely mind a hivatal, mind a magánszféra vonatkozásaiban fontos szerepet játszik. A globalizációt hirdető vagy elvető korunkban világszerte rendkívüli jelentőséggel bír az *interkulturális kommunikáció*, az etnolingvisztika, a kulturológia eredményeinek a felsőoktatási funkcionális nyelvi képzésbe, az *üzleti kommunikáció* oktatásába történő integrálása.

Az orosz nyelvészek (Karaulov 1989, Kosztomarov 1999, Prohorov 1996, Vorobjov 1977) mellett lényegesnek tartjuk más külföldi russzisták (pl. Kozsenyevszka-Bercsin-szka 1996, Seyr 1998, Strelkova 2000) megfigyeléseit is, akik külső szemlélőként objektív képet mutatnak be pl. a nemzeti mentalitás, az orosz gondolkodásmód változásáról, az új társadalmi csoportok (újjgazdagok – újszegények) megjelenéséről, az új orosz „image” alakulásáról. Rendkívül pozitív jelenség, hogy ezek a kérdések egyre gyakrabban szerepelnek a hazai komparatív országismereti tananyagokban is (Czinege 1997, Trombitás 2000). Megvitatásra kerülnek pl. a mindenkit érdeklő, vitára ösztönző kérdések: a munkanélküliség, az egészségügyi és szociális ellátás, a köz- és felsőoktatás, a turizmus, a bevándorlás problémái orosz és magyar földön.

Az ezredforduló első éveiben egyre több figyelemre méltó tananyag, tanulmány jelenik meg a nyelvországban is. Sokoldalú és újszerű megközelítésben tárja az olvasó elé *Szolvjeva VM.* a rejtelmes orosz lélek titkait a «Тайны русской души» című, 2001-ben kiadott könyvében. A mű az orosz nyelvet haladó szinten tanulók számára készült. Közérthető formában bőséges ismeretanyagot közöl a kulturális hagyományokról, etnopszichológiai sajátosságokról, az orosz mentalitás változásáról. Voltaképpen az orosz jellem sajátos útikalauzájának is felfogható.

A másik kiadvány egy szerény kézikönyv, mely szintén külföldieknek készült, de a szerző, *Zselvisz V.* szerint érdekes lehet az orosz olvasóknak is, hogyan vélekednek róluk „kívülről”. Közismert, hogy az oroszok rossz hangulatukban szerencsétlen és boldogtalan népek tartják magukat. Jobb hangulat esetén azonban elmondják, hogy ők a világ legbarátságosabb, legvendégszeretőbb, legjobb szándékú népe. Ez a vélemény már közelebb jár a valósághoz. De végezetül nem felejtik el, hogy hangsúlyozzák: Oroszország rendkívüli és különleges ország. A könyv címe is erre utal: Эти странные русские (Ezek a furcsa oroszok).

A furcsaságok, különlegességek mindig is vonzóak. Az új fogalmi körök értelmezése során a tanórán olyan probléma-felvető és esetleg megoldó szituációk hozhatók létre, amelyek többségében biztosítják az érdeklődés fenntartását. A nehezen megoldható, komoly agytornát igénylő feladatok fontos *motivációs tényező*t jelentenek, s erre mind az orosz, mind a magyar gazdasági élet egyre több példát kínál.

Az ezredvég technológiai adottságai jelentős mértékben megnövelik a lehetőségeket, hisz az Internet segítségével a világhálón a legfrissebb információ is rendelkezésünkre áll. A nyelvtanárok az aktuális híranyag (pl. rádióhírek, tévéhíradó) naprakész feldolgozását már aligha vállalhatják, így az autentikus információk önálló feldolgozása egyre inkább előnyben részesül.

Jelenleg a közgazdászok orosz nyelvi képzésében fontos szerepet játszik a lexikai és nyelvtani alapok rendszerezése és rögzítése, a beszédképesség fejlesztése mind a társalgás, mind a főként általános gazdasági jellegű sajtóanyagok témakörében. A szakmai kommunikációba történő bevezetés a hazai és külföldi oktatási intézményekben bevált módon szemináriumi foglalkozásokon, kiselőadások keretében történik, a szakmai anyag írásos feldolgozása pedig szemináriumi dolgozat (10–20 oldalas) formájában valósul meg. A képzés befejező szakaszában az üzleti levelezés, az üzleti terminológia elsajátítása, rögzítése és gyakorlása a cél. A dokumentációs anyagok, az esettanulmányok segítségével a hallgatók bepillantást nyernek a vállalati, illetve vállalkozási szférák gyakorlati világába.

A szakmódszertan képviselői több szakaszra osztják az üzleti nyelv oktatási eljárásait. Véleményünk szerint a képzés három fő részre osztható, előtanulmányi követelményként feltételezve a középszintű (középfokú) nyelvtudást.

1. Az első, *korrekciós szakasz* a hallgatók nyelvi tudásszintjének kiegyenlítését, a lexikai és nyelvtani alapok rögzítését igényli. Ezt segítik elő a fentiekben ismertetett audiovizuális anyagok, valamint az interkulturális kommunikáció elemeit tükröző tananyagok. Érdekes példaként említhető *V. Zolotarjova* cikke az *orszósztokról*. A szerző részletesen ír a hagyományokról a tósztok elmondásának szabályairól, a tamada szerepéről, továbbá arról, kinek az egészségére mondják a tósztot, mit isznak és milyen pohárból, hogyan koccintanak stb.

2. A középső szakasz az *országismereti* tananyagok, informatív és interpretatív sajtóanyagok, a gazdasági és szociális témák újságolvasói szinten történő feldolgozása révén valósítja meg a szakmai, üzleti nyelv elsajátításába való bevezetést.

3. A harmadik, *befejező* szakaszban kerül sor az üzleti levelezés, az üzleti terminológia elsajátítására, rögzítésére és gyakorlására. A dokumentációs anyagok, az esettanulmányok segítségével a hallgatók bepillantást nyernek a vállalati, illetve vállalkozási szférák gyakorlati világába.

A szakmai kommunikáció képzési célja, hogy a hallgatók megismerjék az orosz nyelvű üzleti kapcsolattartás helyzetét és színtereit, elsajátítsák az üzleti tárgyaláshoz szükséges fordulatokat, megnyilatkozásokat. Ebben a szakaszban kerül sor a mikrogazdasági ismeretek áttekintésére a hazai és az oroszországi környezet tükrében. Ez a szűkebb szakmai kommunikáció (szóbeli és írásbeli) a pénzügypolitika, a menedzsment, a marketing, a turizmus, a logisztika stb. témakörének sokoldalú feldolgozását, gyakorlását, rögzítését tartalmazza, biztosítva az üzleti kommunikációt.

Elsődlegesen nem a számtalan terminológiai, fogalmi meghatározás befogadásáról, nagyszámú közgazdasági kifejezés elsajátításáról van szó, hanem egy meghatározott, *profilorientált szakszókincs* alkotó jellegű, tárgyalási és vita szinten történő aktív használatáról. Teljesen egyetértünk azokkal a nézetekkel, melyeket a szaknyelvoktatás művelői vallanak:

A szaknyelv oktatása nem valamely szakma idegen nyelven történő tanítását jelenti. A szaknyelv a nyelv eszköztárából való speciális válogatás a szókincs és a szövegek

szintjén. A szaknyelvoktatás a szakmai nyelvhasználat oktatása, olyan készségfejlesztés, amely nem szakmai adathalmazt közvetít, hanem a szakmára jellemző kontextusokban való eligazodást szolgálja a tanuló nyelvi szintjének megfelelően (Jónás–Loch 1998, p. 13).

Terveink között szerepel egy *Üzleti kommunikáció oroszul* című külföldi sikertanönyv hazai megjelentetése. Az amerikai diákoknak orosz szerzők által 1997-ben készített, Washingtonban és Moszkvában megjelent könyv átdolgozott változata német, lengyel, spanyol, kínai és koreai, üzleti kommunikációt tanuló hallgatóknak szól. A magyar kiadás célja a külföldi tapasztalatok és a hazai igények összehangolása, mely várhatóan hozzájárul az új profilorientált szakszókincs elsajátításához, a magyar-orosz üzleti kapcsolatok bővítéséhez és a hazai szakmai orosz nyelvoktatás színvonalának emeléséhez.

IRODALOM

- Воробьев, В. В.: Лингвокультурология (теория и методы). Москва: ГЧДН, 1997
- Золотарёва, В.: Как произнести тост? *Mitteilungen für Lehrer slawischer Fremdsprachen*, nr. 82., 2001. december.
- Жельвис, В.: Эти странные русские. М.: Эгмонт Россия Лтд., 2002.
- Караулов, Ю. П.: Русская языковая личность в задаче изучения. Язык и личность. Москва, 1989.
- Клобукова, Л. П. – Михалкина, И. В.–Салтановская, Т. В.– Хавронова С. А.: Русский язык в деловом общении. Под ред.: Д. Дэвидсона. Washington, 1997.
- Коженевска-Берчинска, И.: Новация в языковой картине российского человека. На основе современных публицистических текстов. Олыштын, 1996.
- Костомаров, В. Г.: Языковой вкус эпохи. Из наблюдений над речевой практикой масс-медиа. Санкт-Петербург: АОЗТ Златоуст, 1999.
- Цели, Е.: Этикет для деловых людей, представителей разных национальностей. Русский язык на завтра, nr. 32–33. 2002.
- Прохоров, Ю. Е.: Национальные социокультурные стереотипы речевого общения и их роль в обучении русскому языку иностранцев. Москва: Педагогика-Пресс, 1996.
- Соловьёва, В. М.: Тайны русской души. Москва, 2001.
- Bakonyi, István: *Az orosz nyelv oktatása Magyarországon (különös tekintettel az üzleti kommunikációra)*. Győr–Pécs, 2001.
- Bokor, R.: Деловой язык и терминология на русском языке. *Üzleti nyelv és szakterminológia orosz nyelven*. Budapest: Külkereskedelmi Főiskola, 1997.
- Czinege, A.: Страноведение. Сольнок, 1997.
- Fekete, F. – Koleszár, F. – Mérei, V. – Szerencsés, H.: *Szakmai kommunikáció orosz nyelven*. Budapest: Külkereskedelmi Főiskola, 1997.
- Fodor, Z.: Язык бизнесмена 1-2-3. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 1997.
- Jónás, E. – Loch, A.: Kötelező továbbképzés – miért ne szaknyelvre? *NYELV-Info* vol. 6. nr. 5. 1998. p. 13.
- Makosza-Bogdan, J.: Новое пособие для экономистов по русскому языку. Warszawa: SGH, 1998.
- Nagy, I. E.: *Orosz nyelvtan*. Budapest: Atheneum, 1923.
- Seyr, B.: *Russisch im Beruf, 1–2–3*. Wien: Medien Service, 1998.

- Seyr, B. – Smirnov, A.: Russisch im Beruf 5. Банковские услуги. Wien: Medien Service, 2000.
- Strelkova, K.: *Česty k lepšej komunikácii v ruskom jazyku*. Bratislava: EKONOM, 2000.
- Szalai, Z.: Kinyílik-e az oroszoknak az ajtó? *Népszabadság*, 2002. május 23. p. 9.
- Sziklai, M.: Ближе к делу. (деловой русский язык). Budapest: AULA Kiadó, 1997.
- Sziklai, M.: Вопросы экономики. Курс русского делового языка 1–2. *Gazdasági ismeretek oroszul*. Budapest: Külkereskedelmi Főiskola, 1999.
- Tenkei, S.: Секрет успешных переговоров. Szolnok: Kereskedelmi és Gazdasági Főiskola, 1998.
- Trombitas, E.: Венгерское страноведение на русском языке. Budapest: Külkereskedelmi Főiskola, 1994.

AKADÉMIAI Angol Szótárak

1828

AKADÉMIAI KIADÓ
1519 Budapest, Pf.: 245
Telefon: 464 8200 Fax: 464 8201
E-mail: custservice@akkr.hu

www.szakkonyv.hu
15% KEDVEZMÉNY!

What do you read?
Words, *(Hamlet)*
words,
words...

ANGOL SZÓTÁRCSALÁD

- minden tudásszinten
- felújított és korszerű tartalommal
- teljes méretválasztékkal
- különféle megjelenési formában